

„VEEL JONGEREN ZOEKEN NAAR VERANKERING“

Gids voor een nieuwe generatie

Terwijl nogal wat theologen van reformatorische komaf het gezag van de Schrift gingen relativeren, maakte prof. dr. Benno Zuiddam een omgekeerde ontwikkeling door. Met het geloof van de kerk van alle tijden wil hij een nieuwe generatie houvast geven. "Lees je Bijbel, bid elke dag."

tekst: HUIB DE VRIES *beeld:* RENATE BLEIJENBERG-VAN LEEUWEN EN CEES VAN DER WAL (PORTRET)

„MIJN OUDERS
WISTEN ZICH
GEROEPEN OM
TROUW TE
BLIJVEN OP DE
PLAATS WAAR
GOD HEN HAD
GESTELD”

Na twintig jaar in Australië te hebben gewoond, keerde dr. Benno Zuiddam (51) terug naar Nederland. In Australië werd zijn positie steeds eenzamer. „De traditionele kerken zijn daar ontaard in popconcertkerken, waar alles draait om de kerkganger. Theologen zoals ik worden hooguit verdragen.”

Het leidde ertoe dat hij zich weer op kerkelijk Nederland ging oriënteren en als gastdocent betrokken raakte bij het Hersteld Hervormd Seminarie. „Daar heb ik collega's die leven en denken vanuit Gods Woord. Een tweede reden om terug te keren, is mijn zorg over de jonge generatie hier. Die groeit op met veel vragen. Daarom heb ik in Australië al ”Mensen zoals jij” geschreven.”

Eind vorig jaar aanvaardde Zuiddam de benoeming tot docent godsdienst aan het Wartburg College in Rotterdam. „Al blijf ik in de eerste plaats predikant. Ook mijn werk als buitengewoon hoogleraar aan de universiteit van het Zuid-Afrikaanse Potchefstroom zet ik gewoon voort.”

De veelzijdige wetenschapper, woonachtig in Waddinxveen, promoveerde in 1997 als theoloog op een dissertatie over het Schriftgezag in de Vroege Kerk. Elf jaar later promoveerde hij als classicus met een proefschrift over het zelfgetuigenis van de Schrift in relatie tot de Griekse godsdienst.

Het klimaat waarin hij zelf opgroeiende, was een mix van liberalisme en orthodoxie. De hervormde gemeente waartoe het ouderlijk gezin behoorde, werd gediend door een vrijzinnige en een confessionele predikant. „Mijn ouders wisten zich geroepen om trouw te

blijven op de plaats waar God hen had gesteld. Dat ging bij ouderwets vrijzinnige predikanten gemakkelijker. Die hadden niet de behoefte om vanaf de preekstoel Schriftuurlijke overtuigingen openlijk in twijfel te trekken. Dat veranderde met de komst van een dominee die de oude grandeur en diepte miste. Wij zijn toen gaan kerken in een Gereformeerde Bondsgemeente.” Zijn huidige opvattingen verkreeg Zuiddam in een weg van twijfel, toetsing en worsteling. „Prof. Kuitert vertelde eens dat hij zijn geloof in de Bijbel verloor in zijn eerste gemeente, in Zeeland. Omdat mensen tijdens de watersnood om redding baden en toch waren verdronken. Het verbaasde me toen ik dat hoorde. Ik worstelde als jongen al met dat soort existentiële vragen, niet pas als gemeente-predikant. Voordat je anderen gaat leiden, moet je zekerheid hebben over dat wat je gelooft.”

HOE HEEFT UW DENKEN OVER HET GEZAG VAN DE BIJBEL ZICH ONTWIKKELD?

„Ik heb geworsteld met tegenstrijdigheden in de Bijbel, de welmenendheid van Gods aanbod van genade, de kinderdoop en nog veel meer. Drie dingen hebben mij in die worsteling geholpen. In de eerste plaats de persoonlijke omgang met de Heere. Lees je Bijbel, bid elke dag. Spreek het tegen God uit als je twijfelt, zoals David en andere psalmdichters deden wanneer Gods beloften onbetrouwbaar leken. Het gezag van de Bijbel is geen afstandelijke theorie. Het tweede wat me hielp, was het voorbeeld van christenen in mijn omgeving en getuigen uit de kerk van alle tijden. Tijdens mijn studie in Utrecht heb ik onder

prof. Van den Broek onderzocht hoe de leer van de Bijbel in twijfel werd getrokken door oude Griekse wetenschappers zoals Celsus. Hun opvattingen verschilden weinig van die van hedendaagse religiewetenschappers. Het grote verschil is dat de kerk hun denken bestreed, tegenwoordig gaat het voor christelijk door. De Vroege Kerk geloofde in de waarheid van Gods spreken: geestelijk én historisch. De bronnen zijn daarover eenduidig. Je kunt ervoor kiezen om die als achterhaald te beschouwen, maar pretendeer dan niet dat je nog gelooft in gemeenschap met de belijdenis der vaderen. In de derde plaats heeft het zelfgetuigenis van de Schrift voor mij een belangrijke rol gespeeld. In de Schriften is de levende God Zelf aan het Woord. Hij weet met Zijn spreken door te dringen tot onze werkelijkheid. Dat is niet alleen een persoonlijke zaak; Zijn waarheid wordt doorgegeven in de boezem van de kerk. Dat werd door de Vroege Kerk ook echt zo beleefd.”

WELKE PERSONEN HEBBEN UW DENKEN GESTEMPELD?

„De kerkvaders, de kanttekenaren op de Statenvertaling, Calvijn en niet te vergeten mijn ouders. Die namen de tijd om met ons de Bijbel te lezen en lagen elke avond op de knieën voor hun bed om voor ons te bidden. Zulke daden spreken luider dan mooie woorden. Ik vond het ook bemoedigend om te zien hoe in allerlei vakgebieden bekwame en tegelijk gelovige wetenschappers werkzaam zijn. In Nederland mensen zoals de hoogleraren Van Bruggen en Paul. Dezelfde gelovige houding zag ik bij C.S. Lewis. Het is tekenend dat de invloedrijkste christelijke

schrijver van de twintigste eeuw geen theoloog was. Terwijl onder theologen het ongeloof heerste, wierp de leek Lewis zich op als kampvechter voor traditioneel christendom.

Veel theologische wetenschap is losgeraakt van de primaire bronnen. Men bouwt voort op dat wat collega's binnen een zorgvuldig bewaakt modernistisch paradigma beweren. Zelfstandige oordeelsvorming is er nauwelijks bij. Een paar jaar geleden heb ik het recente onderzoek over het zwijggebod voor de vrouw in de gemeente op een rij gezet. Dan ontdek je dat er geen bereidheid meer is om de boodschap van de tekst te laten spreken. Omdat die ingaat tegen wat men graag wil horen.”

HOE BEOORDEELT U DE SITUATIE IN DE GEREFORMEERDE GEZINDTE?

„Je kunt in theorie het Schriftgezag belijden, maar er in de praktijk toch weinig mee doen. Wie tot twee jaar vooruit preekbeurten afspreekt en vervolgens op zondagmorgen bidt of de Heere vanmiddag weer een dienstknecht mocht zenden, komt niet geloofwaardig over. Bij de kledingkeuze in reformatorische kring lijkt het Bijbelse criterium van bedekking minder van belang. Ook de SGP is in de achterliggende twintig jaar fors opgeschoven. Destijds was ik raadslid en provinciaal bestuurslid voor de RPF in Gelderland. Nu sta ik met mijn opvattingen ergens rechts in de SGP. De geestelijke leiderschapsrol van vrouwen is sterk toegenomen. Moeilijk omdat de mannen het erbij laten zitten, maar het is op den duur moeilijk vol te houden dat een vrouw wel mag voorgaan in

Woord en gebed op de gemengde Bijbelkring, maar dat dit verboden is als ze ook een votum uitspreekt en we haar gaan betalen.”

WAT IS VOOR U FUNDAMENTEEL ALS HET GAAT OM HET GEZAG VAN DE SCHRIFT?

„Dat de hele Schrift Gods openbaring is. In de tegenwoordige theologie moet de hermeneutiek ons helpen om nog een beetje Woord van God voor nu uit de Bijbel te destilleren. Vroeger stelde men dat de waarheid tot ons komt door openbaring en ervaring, waarbij de openbaringskennis betrouwbaarder werd geacht dan ervaring, zelfs dan natuurwetenschappelijke bevindingen. God is immers almachtig en maakt geen fouten. Volgens de huidige theologie bevatten de Schriften religieuze gedachten waarop we onze hermeneutiek moeten loslaten om ze relevant te maken voor onze tijd. Hermeneutiek verwordt daardoor tot inlegkunde waarmee aan het moderne denken een plaats wordt gegeven in de oude tekst. Die wordt niet ontsloten, maar gefilterd vanuit de vooroordelen van onze tijd en cultuur.”

HOE ZIET U DE RELATIE TUSSEN HET AANVAARDEN VAN EVOLUTIE EN HET RELATIVEREN VAN DE SCHRIFT?

„Als zeer direct. De traditionele dogma's over God, de mens, de zonde en de schepping komen op losse schroeven te staan. De evolutieleer doet alsof deze gevallen wereld de oorspronkelijke is. Dat vraagt om een bijstelling van ons Godsbeeld. De god van de evolutie schept door miljoenen jaren van lijden zonder uitzicht; dat zou zeer goed zijn. Dan heb je de gerechtig-→

heid van de Bergrede verloren en de integriteit van de Zoon, Die de werelden schiep.

Er is bij de evolutieer geen historische zondeval meer, die de dood van de mensheid en de val van de schepping tot gevolg had. Wie niet verloren is, hoeft ook niet gered te worden. Met het verdwijnen van de eerste Adam wordt de noodzaak van een laatste Adam onzin. Begrippen als "liefdevolle Vader in Christus" zijn inhoudsloos geworden. De christelijke hoop is uitgehold, want als deze schepper alle dingen nieuw gaat maken, kan dat weer een eindeloze "survival of the fittest" betekenen. Geen zachtmoedigen die ooit de aarde gaan beërven.

Het geschipper van veel theologen met een reformatorische achtergrond ervaar ik als inconsistent. Ze bewonen een theologisch bouwwerk waaronder de poten zijn weggezaagd, maar dat ze ter wille van de sociale groep en hun eigen loopbaan in stand willen houden. Zeg dan eerlijk dat je de Bijbel niet meer in alle opzichten gelooft, maar er uitsluitend nog door wordt geïnspireerd. Ook in de éthische keuzes."

HOE BEDOELT U?

„Als de evolutietheorie waar is, verliezen de Bijbelse scheppingsordinanties elk historisch fundament. Die worden gezien als een latere theologische inkleding van mensen met tijdgebonden voorkeuren. Overal waar men voor theïstische evolutie kiest, verschuiven ook de ethische grenzen in het denken over ongehuwd samenwonen, de vrouw in het ambt, homoseksualiteit, de medische ethiek en het zelfbeschikkingsrecht van de mens in het algemeen."

VEEL COLLEGA-THEOLOGEN VAN GEREFORMEERDEN HUIZE ZIEN DAT ANDERS.

„Omdat ze beschermd zijn opgegroeid en pas op latere leeftijd werden geconfronteerd met modernistisch denken. Anders dan bij mij zat er voor hen geen prijskaartje aan orthodoxie. Met de verandering van de context wijzigden ook hun oorspronkelijke opvattingen, omdat ze daarover nooit echt hadden nagedacht.

Daarbij komt de wens voor vol te worden aangezien door collega-theologen. Wie carrière wil maken, staat onder zware druk om compromissen te sluiten. Ondertussen willen velen met hun nieuwe opvattingen wel de kerkelijke banden en verworven posities binnen de kring waarin ze opgroeiden behouden. Dat vind ik niet integer.”

VOELT U ZICH OOK IN NEDERLAND EEN EENLING?

„Ja en nee. Net als in Australië is de theologische wereld hier sterk gesecculariseerd. Tijdens een conferentie was ik de enige die 's morgens ging bidden in de oude kerk naast het vergadercomplex. Theologie is religiewetenschap geworden, mede omdat een Bijbelgetrouw geluid geen subsidiegeld of wetenschappelijk aanzien oplevert. Men grossiert in menselijke gedachten over God. Gelukkig heb ik veel fijne collega's die vanuit de Schrift denken. Onder hen voel ik me niet eenzaam. Er is in Nederland veel trouw aan het Woord, in kerk, school en samenleving. Ook bij jonge gezinnen. Dat ervaar ik als een geweldige zegen.”

WELKE ONTWIKKELING VERWACHT U VOOR DE GEREFORMEERDE GEZINDTE?

„Als de evolutietheorie waar is, verliezen de Bijbelse scheppingsordinanties elk historisch fundament”

„Dat hangt af van de keuzes die men gaat maken. Als we ons denken en gedrag niet durven te evalueren en bij te stellen, en de jeugd niet op de juiste toerusten om God te dienen met verstand, hart en krachten, kan het ook bij ons snel afgelopen zijn. Hoewel traditionele gemeenschappen op de Biblebelt het wat langer zullen volhouden.

Zolang er geestelijk leven is, is er hoop. Het Woord wordt gelukkig op veel plaatsen nog met eruditie verkondigd en ook doorleefd. Ik ben ook blij met de zegeningen van het reformatorisch onderwijs, een reformatorische krant en reformatorische bladen. Wel zou ik willen pleiten voor meer consistentie op alle terreinen van het leven. Reformatorisch Nederland moet de waarde van klassieke vormen weer gaan ontdekken, van hoofdbedekking omwille van de engelen tot het opheffen van heilige handen. Die vormen hebben een belangrijke functie. Calvijn en alle kerkvaders hieven hun handen op bij het bidden, net als Mozes en de apostelen. Daarmee gaven ze aan iets van God te verwachten. Gevouwen handen en gesloten ogen bevorderen de concentratie, maar je vindt die gebiedshouding nergens in de Bijbel.”

LITURGISCHE VORMEN ZIJN VOOR U WEZENLIJK?

„Ja, ze hebben een boodschap en bieden vastheid in losgeslagen tijden. Veel jongeren in de westerse samenleving zoeken naar veranke-

ring, iets wat hen verbindt met de geestelijke roots van onze beschaving. Oude liturgische vormen versterken het besef te leven in gemeenschap met de kerk van alle tijden.

Laten we ook de betekenis van het gebed niet onderschatten. Hizkia had een gezwel en kreeg van de Heere te horen dat hij zou sterven. Dan mag je je testament wel in orde gaan maken, zou je denken. Dat werd hem ook met zoveel woorden door Jesaja gezegd. Tegen de feiten en zelfs tegen het Woord van God in gaf Hizkia het echter niet op. En de Heere liet Zich verbidden. Dan moeten we wel onze eigen troon verlaten en het werkelijk van Hem gaan verwachten.”

WELKE TAAK ZIET U VOOR UZELF WEGGELEGD?

„Met vallen en opstaan probeer ik God te dienen met het verstand dat Hij mij heeft gegeven. Niet als een generaal met een strategie achter een tafel, ver van het front, maar als iemand die zelf betrokken is bij de strijd. God is er en Hij spreekt. Dat laat geen vrijblijvend theoretiseren toe, maar vraagt om persoonlijke bevinding. Het geeft ook hoop. Evolutie en materialisme hebben niet het laatste woord. Door de regering van onze Heere aan de rechterhand van Zijn Vader gaat het toe naar een nieuwe hemel en een nieuwe aarde waarop gerechtigheid zal wonen.” •